

Een arcadisch duinlandschap

De Middel- en Oostduinen op Goeree

Op Goeree liggen enkele van de oudste dungebieden van ons land. De Middel- en Oostduinen bestaan al sinds de vroege Middeleeuwen. De tand des tijds heeft hogere duintoppen, steile hellingen en grote valleien doen verdwijnen. Tegenwoordig is het een prachtig, licht golvend duinlandschap van kleine duintjes.

KEES VERTEGAAL

Charolaisrunderen begrazen de Middelduinen.
Foto: Marten Annema

De Middel- en Oostduinen op Goeree bestaan overwegend uit kopjesduinen. Dit is een duinlandschap vol met kleine duintjes - de kopjes - en ondiepe dalletjes. De hoogteverschillen zijn klein, hooguit een paar meter. Je kan het hele terrein prima overzien. Het ziet er vriendelijk uit, zonder steile hellingen, dichte struwelen of grote moerassen. Een arcadisch landschap, met een schone horizon in alle windrichtingen, alleen onderbroken door de stompe toren van Goedereede. De Middel- en Oostduinen zijn een van de weinige dungebieden waar dergelijke 'hobbelweiden' te vinden zijn. Oorspronkelijk waren de Middelduinen en de Oostduinen twee afzonderlijke gebieden, maar nu gaan ze naadloos in elkaar over. In de praktijk is het één gebied met twee namen.

Oude jonge duinen

In de vroege Middeleeuwen was Goeree kleiner dan nu. Het eiland bestond toen uit de Westduinen, de omgeving van Ouddorp en de Middel- en Oostduinen. In de zevende en achtste eeuw bestonden deze duinen al. Ze behoren daarmee tot de oudste 'jonge duinen' - zoals geologen de duinen noemen - van ons land. De kopjesduinen in de Middel- en Oostduinen danken hun uiterlijk aan deze relatief hoge ouderdom. In het begin waren het gewone duinen, met flinke hoogteverschillen. Het reliëf is daarna geleidelijk afgevlakt door kleine verstuingen en het afspoelen van zand door regen van de hellingen naar de valleien. Ook door beweiding worden hoogteverschillen geleidelijk uitgewist. Koeien die over een duintje lopen trappen steeds een klein beetje zand omlaag. Omdat dit al eeuwen zo gaat, hebben al die kleine beetjes toch een grote invloed op het landschap. Net zoals miljoenen jaren van erosie machtige gebergten veranderen in heuvelland, zo verandert duizend jaar slijtage een reliëfrijk duin in een kopjesduinlandschap. Het eeuwenlange gebruik als weidegebied is typerend voor de Middel- en Oostduinen. Het gaat tot op de dag van vandaag door - alleen noemen we het tegenwoordig natuurbeheer. De langdurige begrazing is er ook de oorzaak van dat het landschap van de Middel- en Oostduinen zo open is. Er zijn bijna geen bomen en struiken. Door de respectabele leeftijd bevat de bodem weinig kalk meer. Het is opgelost in regenwater en meegenomen naar de diepere ondergrond. Alleen in het oostelijk deel van de Oostduinen is de grond nog kalkrijk. Op de grens van Middel- en Oostduinen ligt een klein dennenbos dat hier in de jaren vijftig van de vorige eeuw is aangeplant.

Geslaagd herstel in de Middelduinen

In 1982 schreven John Beijersbergen, Jeanette Vermue en Wim van Wijngaarden in DUIN over het verdwijnen van tal van bijzondere duinplanten uit de duinen van Goeree. Belangrijkste oorzaken: verdroging en inlaten van vervuild rivierwater in kanalen in het duin. In de jaren negentig ging het roer om. Waterleidingbedrijf Evides concentreerde de drinkwaterproductie in de Oostduinen. In het hele gebied startte een intensief herstelbeheer. In de Middelduinen werd de waterhuishouding hersteld. De vroegere

Infiltratieplas in de Oostduinen na herinrichting.
Foto: Marten Annema

beweiding werd opnieuw ingevoerd. Charolaisrunderen komen laat in het voorjaar het terrein in en grazen tot in de winter. Verruigde stukken worden door de beheerders gemaaid of geplagd. De resultaten liegen er niet om. Het oppervlak van het zeldzame heischraal duingrasland groeide van minder dan één hectare tot zeven hectare. Natte duinvalleivegetaties namen flink toe. Planten als stijve waterweegbree, parnassia en teer guichelheil keerden terug en andere bijzondere soorten werden talrijker. Duinmeertjes en poelen zijn nu rijk aan kranswieren en libellen.

Moderne waterwinning in de Oostduinen

In de Oostduinen wordt drinkwater geproduceerd door middel van oppervlakte-infiltratie. Het waterleidingbedrijf laat nog steeds water in vanuit het Haringvliet, maar dit is sinds 1996 erg goed voorgezuiverd. Dit water gaat naar een aantal parallel gelegen kanalen en zakt daar het duinzand in. Een stukje verderop wordt het weer teruggewonnen met ondergrondse poreuze buizen ('drains') en naar het pompstation gepompt. In de jaren negentig hebben de infiltratiekanalen een natuurvriendelijke inrich-

Teer guichelheil is een plant van natte duinvalleien die terugkeerde in de Middelduinen na herstel van de waterhuishouding.
Foto: Joost Bouwmeester

ting gekregen met flauwere, grillig gevormde oevers. Laaggelegen terreindelen kregen een verbinding met de kanalen waardoor het nat genoeg werd voor duinvalleiplanten als knopbies en vleeskleurige orchis. Op sommige plekken zijn brede rietkragen verschenen. Het water in de infiltratiekanalen is tegenwoordig zo schoon dat er vijf soorten kranswieren groeien. Al met al zijn ook de Oostduinen behoorlijk opgeknapt. De natuur is er nu veel beter aan toe dan twintig jaar geleden. Al blijft het gebied qua waterhuishouding en duinvormen een onnatuurlijk karakter houden. In de Middelduinen kan je zien hoe het kopjesduinlandschap er echt uit hoort te zien.

Wandelen in de Middel- en Oostduinen

Sinds 2005 zijn de Middel- en Oostduinen in beheer bij Natuurmonumenten. Waterbedrijf Evides is verantwoordelijk voor de waterwinning. Je kan de Middel- en Oostduinen mooi bekijken via een wandeling van de oostkant van de Oostduinen naar de westpunt van de Middelduinen. Er is een parkeerplaats aan het eind van de Oostdijkse weg. De route gaat weer terug via het strand en de Kwade Hoek. Een beschrijving is te vinden op www.natuurmonumenten.nl: wandelroute 'De Koploper'.

KEES VERTEGAAL IS ZELFSTANDIG ECOLOGISCH ADVISEUR